

Práce (co se nehodí, škrtněte): bakalářská

Posudek (co se nehodí, škrtněte): oponenta

Práci hodnotil(a): PhDr. Miloš Ševčík, Ph.D.

Práci předložil(a): Josef Zeman

Název práce: Metafora jako prubířský kámen teorií významu

1. CÍL PRÁCE (uveďte, do jaké míry byl naplněn):

Cíl práce byl splněn.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod.):

Rád zdůrazňuji, že předložená bakalářská práce Josefa Zemana je velmi vyspělá, svou úrovní značně předstihuje běžně odevzdávané bakalářské práce. Zároveň chci poznamenat, že obtížnost a komplexnost problému do kterého se kolega Zeman ve své práci pustil, odpovídá kvalifikační práci vyššího stupně, přinejmenším diplomové, ale mnohem spíše doktorské.

Autor bakalářské práce nejprve přehledně představuje vybraná tradiční pojetí metafory a pečlivě a důvtipně zkoumá jejich přednosti i nevýhody. Dále jsou zpochybněny některé tradičně s dosti obecně zastávané názory na povahu metaforického vyjadřování. Spolu s tím se začíná rýsovat vlastní autorův pohled na metaforu, který mu nakonec umožňuje poukázat na tak významnou roli metafor v jazyce, že se žádná teorie jazyka a zejména jazykového významu *nemůže bez řešení problému metafory obejít. Postup autora je vždy poučený, obezřetný a zároveň odvážný.* Vysoká úroveň předložené práce, kvalita argumentace a širě nabyté erudice autora vybízí oponenta ke kladení otázek a připomínek ke zvolenému tématu, které jsou míněny jako podněty k dalšímu promýšlení. Dále si dovoluji několik takových poznámek učinit.

Když se v druhé části bakalářské práce její autor vyslovuje proti některým tradovaným, a zřejmě nesprávným názorům na povahu metafory, dochází k tomu, že princip podobnosti je zapotřebí při vysvětlování povahy metaforického vyjadřování významu nahradit principem asociačním. Zdá, že právě tato teze je jednou z klíčových tezí práce. Sama povaha asociačního mechanismu je sice vymezena odkazem na úvahy a terminologii některých slavných postav filozofie nedávné doby (Fogelin, Searle, Black, Beardsley), přesto je však vymezena dosti hrubě, když se mluví o „jakési kulturně a historicky podmíněné asociaci či podobné mentální operaci“. Právě však podrobnější popis těchto asociací, případně jejich principů, které se pravděpodobně budou v případech různých typů obrazného vyjádření významu odlišovat a které se naopak nebudou působit v případech vyjádření, která nejsou považována za obrazná, by byl velice potřebný.

K mechanismu asociací v obrazném vyjádření se už autor práce dále vyjadřuje jen krátce, je ale jasné, že myšlenka takových asociací je podkladem jeho kritiky striktního odlišování doslovných a obrazných způsobů vyjádření. V tomto ohledu se kolega Zeman v práci stále zřetelněji přiklání ke kognitivistickému názoru (Lakoff, Johnson), že metafory hrají v jazyce nikoli okrajovou, ale naopak ústřední roli, že v jazyce vlastně nemůže najít žádná nemetaforická vyjádření či metaforami alespoň neovlivněná. Vzhledem k tomu, poznamenává kolega Zeman částečně kriticky vůči kognitivistickému pojetí, je zbytečné odlišovat metaforická a doslovná vyjádření. Samotnému autorovi práce se však v závěru jeví, že tento rozdíl je vhodné zachovat, i když ne jako rozdíl mezi dvěma typy vyjádření, ale jako rozdíl dvěma úrovněmi složitosti mechanismu asociací. *Domnívám se, že*

k názoru, který je dobře slučitelný se Zemanovými úvahami o vztahu mezi obrazným a doslovným významem, kognitivisté směřují v rozlišení mezi „mrtvými“ metaforami a metaforami, kterých si všímáme jako metafor.

Za velice správný považuji Zemanův důraz na gnozeologickou funkci metafor, který ostatně vychází právě z výše zmíněného příklonu ke kognitivistické koncepci. V této souvislosti, by však bylo vhodné vrátit se znovu k problému pravdivosti metafor. Domnívám se, že problém pravdivosti metafor je na s. 39 probírán v příliš omezeném smyslu. Nebylo by vhodné k problému pravdivosti přistoupit z jiného hlediska?

Problém pravdivosti metafor je nepochybně v úzkém vztahu s problémem „uměleckosti“ metafor, o kterém se bakalářská práce opakovaně zmiňuje. Nejprve se zdá (s. 36), že bakalářská práce s termínem uměleckost spojuje jen některé povrchní, řekněme stylistické, nebo dekorativní zvláštnosti jazyka, se kterými se můžeme setkat i v metaforických vyjádřeních. V závěrečné kapitole práce (s. 47) se naopak zdá, že kolega Zeman, spojuje umělecký charakter metafor s určitou kognitivní nebo gnozeologickou funkcí, když mluví o „bohatství významů, které metafora konotuje či asociuje svojí takzvanou uměleckostí“. Je nepochybné, že takový význam metafor by se dal sledovat v řadě teorií, například v těch strukturalistických (Mukařovský, Benveniste).

V této souvislosti chci ještě poznamenat, že přestože kolega Zeman ve svém průzkumu metafor vychází z kontextu analytické filozofie, v průběhu své argumentace tento kontext stále patrnějším způsobem opouští. Snad by tedy nebylo od věci přibrat do hry i přístupy kontinentálního myšlení, které jsou – podle mého soudu – zacíleny obdobným směrem jako Zemanovy úvahy. Zejména tu myslím na Nietzscheho poznámky o metafoře, a snad by jako vhodná inspirace posloužila i Ricoeurova koncepce „živé metafor“. Jaký je na to názor autora práce? O Derridových úvahách se kolega Zeman ostatně sám krátce zmiňuje.

Zdůrazňuji, že tyto připomínky či otázky nejsou v žádném smyslu míněny jako výtky. Vzhledem ke komplexnosti problému se, podle mého názoru, rýsuje celá řada možností dalšího rozpracování tématu či jeho pevnějšího terminologického zachycení. Snad se výše uvedené poznámky a otázky k některým z těchto možností vztahují. Nepochybuji, že takovýchto nebo podobných otázek se může kolega Zeman úspěšně ujmout, protože už svou bakalářskou prací dokázal, že je schopen autonomního filozofického výkonu.

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, přehlednost členění kapitol, kvalita tabulek, grafů a příloh apod.):

Po formální stránce předložená bakalářská práce plně vyhovuje.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek apod.):

Z výše uvedeného je mi velmi dobře zřejmý oponentův názor na bakalářskou práci. Jedná se o práci vynikající.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

Další otázky už nepřipojuji.

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA (výborně, velmi dobře, dobře, nevyhověl):

Výborně.

Datum: 30. 6. 2016

Podpis:

